

Atatürk Dönemi Zafer Bayramı Kutlamaları (1929-1938)

Victory Day Celebrations during the Atatürk Period (1929-1938)

Doç. Dr. Nermin Zahide AYDIN¹

Öz

Bayramlar, toplumu birleştiren, birlik ve beraberlik duygularını pekiştiren önemli günlerdir. Ülkelerin geçmişte yaşadıkları önemli günleri, o ülkelerin milli bayramları olmuştur. Türkiye’de de Milli Mücadele dönemi olayları mili günleri oluşturmuştur. Milli Mücadelede yer alan önemli günlerden biri de 30 Ağustos tarihidir. 26 Ağustos 1922’de başlayan taarruz Türk milletinin zaferi ile sonuçlanmıştır. Büyük Taarruz Türk milletinin umutlarının tekrar yeşermesine ve eski gücünü tekrar elde etmesine neden olmuştur. Taarruz büyük bir gizlilik içinde planlanmıştır. Taarruzun ne zaman yapılacağından sadece Gazi Mustafa Kemal Paşa ve yakın arkadaşının haberi olmuştur. Büyük Taarruz öncesinde Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya tekrar Başkomutan unvanı verilmiştir. 30 Ağustos’ta Türk ordusunun kesin zaferi ile sonuçlanan Büyük Taarruz büyük sevinçle karşılanmıştır. Bayramların kutlama şekilleri ve hangi tarihten itibaren kutlanıldığını bilmek milletlerin geçmişlerini unutmamaları ve ülkesine bağlı yeni nesiller yetiştirmeleri bakımından önemlidir. Bu nedenle 30 Ağustos 1924’te Dumlupınar’da Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın da katıldığı bir törenle zafer kutlanmıştır. Bu törenden iki yıl sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde bir kanun çıkarılarak, 30 Ağustos tarihinin bayram olarak kutlanmasına karar verilmiştir. 30 Ağustos’un bayram sayılması için hazırlanan kanun tasarısı 1926 yılında kabul edilmiştir. 1930’ların ortalarına kadar üst düzeyde gerçekleşen büyük zafer kutlaması yapılmamıştır. Fakat özellikle 1930 yılından sonra 30 Ağustos Zafer Bayramı ülkenin her tarafında büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. Çalışmamızda Türkiye’de 1929 ile 1938 yılları arasında yapılan Zafer Bayramı kutlamaları incelenmiştir. Araştırma yapılırken dönem gazeteleri ve basılı diğer kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Büyük Taarruz, 30 Ağustos, bayram, Zafer Bayramı

Makale Türü: Araştırma

Abstract

Holidays are important days that unite society, consolidate feelings of unity and togetherness. The important days that countries have experienced in the past have been the national holidays of those countries. In Turkey, the events of the period of the National Struggle also constituted the days of the militia. One of the important days in the National Struggle is the date of August 30. The offensive, which began on August 26, 1922, resulted in the victory of the Turkish nation. The Great Offensive caused the hopes of the Turkish nation to flourish again and to regain its former strength. The offensive was planned in great secrecy. Only Gazi Mustafa Kemal Pasha and his close friend were aware of when the attack would be made. Before the Great Offensive, Gazi Mustafa Kemal Pasha was given the title of Commander-in-Chief again. . The Great Offensive, which ended with the decisive victory of the Turkish army on August 30, was greeted with great joy. It is important for nations to remember their past and raise new generations connected to their country in terms of the way holidays are celebrated and to know from which date they are celebrated. Therefore, on August 30, 1924, victory was celebrated in Dumlupınar with a ceremony attended by Gazi Mustafa Kemal Pasha. Two years after this ceremony, a law was passed in the Grand National Assembly of Turkey and it was decided that the date of August 30 should be celebrated as a holiday. The draft law on the celebration of August 30 was adopted in 1926. there were no major victory celebrations that took place at the senior level until the mid-1930s. But especially after 1930, Victory Day on August 30 was celebrated with great enthusiasm all over the

¹Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilisli Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, nerminzahideaydin@kilis.edu.tr

Atf için (to cite): Aydın, N. Z. (2022). Atatürk Dönemi Zafer Bayramı kutlamaları (1929-1938) *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(100. Yılında Kocatepe-Büyük Taarruz Özel Sayısı), 54-73.

country. In our study the Victory Day celebrations in Turkey between 1929 and 1938 were examined. While conducting the research, period newspapers and other printed sources were used.

Keywords: Atatürk, Great Offensive, August 30, feast, Victory Day

Paper Type: Research

Giriş

Tarihte ilk kez 14 Temmuz 1790'da Fransa'da Fransız İhtilali Bayramı'nın kutlanmaya başlanmasıyla birlikte diğer dünya milletleri de kendileri için önemli gördükleri günleri, çeşitli etkinliklerle kutlamaya başladılar. Türklerin de tarih boyunca kutladıkları bayramlar vardı (Şentürk, 2021, s.178). Bayram kavramı ilk defa Kaşgarlı Mahmud'un XI. yüzyılda yazdığı Divan'da yer aldı. Kaşgarlı Mahmud kelimenin aslının bedhrem olduğunu, bu kelimeyi Oğuzların beyrem şeklinde çevirdiklerini belirtti. Tarihi kayıtlara göre Türklerin Hunlardan beri kutladıkları bayram ve festival türünden birçok tören ve faaliyetleri vardı. Örneğin Hun Türkleri ilkbaharda Lungcing ismini verdikleri bayramı kutlarken Göktürkler de her yıl belirli bir zamanda ecdat mağarasında atalarına kurban kesiyorlardı. Uygurlarda da aynı bayram ve festivaller vardı (Koca, 2002, 79)

Osmanlı Devleti'nde ise ilk kez İkinci Meşrutiyet döneminde milli bayram kavramı ortaya çıktı. Milli bayramların temeli 23 Temmuz 1909 tarihinde atıldı ve bu tarih millî bayram olarak kutlandı (Çelepi, 2020, s.36). 23 Temmuz tarihi halk arasında Hürriyet Bayramı olarak adlandırıldı. Birinci Dünya Savaşı'nın sıkıntılarının bir nebze olsun unutturulmaya çalışıldığı bayramda eğlenceli etkinlikler düzenlendi. İstanbul'un işgal edilmesiyle birlikte her ne kadar Hürriyet Bayramı kutlamaları yasaklansa da milli direnişin simgesi haline gelen Ankara'da kutlamalara devam edildi (Aslan, 2011, 6-7). Milli mücadele döneminde milli bayramların kutlanması konusu tekrar gündeme geldi. Meclisin açılış yıldönümünde Meclisin açılış tarihi olan 23 Nisan tarihinin milli bayram olarak kutlanması teklifi meclise geldi ve kabul edildi (Çakmak, 2010, 89). Öte yandan 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal eden Yunan kuvvetlerine karşı başlatılan Büyük Taarruz, Mustafa Kemal'in ve Türk ordusunun 30 Ağustos 1922'de elde ettiği zafer ile sonlandı.

Atatürk'ün başkumandanlığında zaferle sonuçlanan Büyük Taarruzu anmak için ilk kez 1924 yılında Afyon'da Başkumandan Zaferi adıyla kutlamalar yapıldı. 30 Ağustos 1924 tarihinde Dumlupınar'da Çal köyü yakınlarında yapılan ilk törene Gazi Mustafa Kemal Paşa da katıldı (Sayılır, 2014, s. 96,100). Bu ilk kutlama Dumlupınar Meydan Muharebesinin İlk Tes'idi başlığı altında duyuruldu. Yapılan törenlerdeki konuşmalarda büyük zaferin birtakım değerlerin kazanılması ve kurumsallaşmasındaki önemi vurgulandı. Yapılan törende konuşan Mustafa Kemal Paşa, Türkiye'de her alanda yenilik yapılmak istendiğini belirterek, milletin daha büyük bir zaferin peşinde olduğunu söyledi (Salman Bolat, 2012, 42).

30 Ağustos zaferinin, milli bayram olarak kutlanması ile ilgili olarak 1 Nisan 1926'da TBMM'de bir toplantı yapıldı. Toplantı sonunda çıkarılan ve dört maddeden oluşan Zafer Bayramı Kanunu'nun ilk maddesi ile 30 Ağustos günü, Zafer Bayramı olarak ilan edildi. Kanunun ikinci maddesiyle, Zafer Bayramı'nın her sene kara, hava ve deniz kuvvetleri tarafından kutlanacağı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın belirleyeceği bir program doğrultusunda Dumlupınar'da ayrıca bir askeri merasimin tertip edileceği ve o gün askeri dairelerin tatil olacağı belirtildi. Fakat CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) Van Milletvekili Hakkı Bey'in 30 Ağustos Zaferinin sadece orduya mal edilemeyeceğini, bu zaferde tüm milletin katkısının olduğunu bu nedenle askerin yanında mülkiye ve çeşitli okulların da bu maddeye eklenmesi gerektiğini belirtmesi üzerine ikinci maddede bazı düzenlemeler yapıldı. Kanunun üçüncü maddesinde neşri tarihinden muteber ibaresi son madde de ise kanunun icrasından Bakanlar Kurulu sorumludur ibaresi yer aldı. Yapılan oylama neticesinde Zafer Bayramı Kanunu kabul edildi (Gök, 2021, s.167).

İcra Vekilleri Heyeti'nin 25 Ağustos 1926 tarihli kararnamesinde, 30 Ağustos'un Tayyare Cemiyeti'nin de özel günü olduğu için, yapılacak olan kutlamalarda cemiyet ile birlikte hareket edilmesi gerektiği bildirildi. Bu durum 30 Ağustos'un basında "Zafer ve Tayyare Bayramı" olarak adlandırılmasına neden oldu (Başkaya ve Yılmaz, 2018, s.3203). Türkiye'de havacılığın gelişmesini sağlamak için kurulan Tayyare Cemiyeti de 30 Ağustos'u Tayyare Bayramı olarak kabul etti (Altuncuoğlu ve Saydan, 2015, s.148). 27 Mayıs 1935 tarihinde ve 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesiyle 30 Ağustos, Zafer Bayramı olarak teyit edildi.

1. Atatürk Dönemi Zafer Bayramı Kutlamaları (1929-1938)

1.1. 1929 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

İstanbul'da 1929 yılında yapılacak Zafer Bayramı nedeni ile Şehremaneti tarafından birtakım hazırlıklar yapıldı. Şehremaneti o günkü törene iştirak eden askerlere 10 bin, zabıtlere de 2 bin sigara dağıtmaya karar verdi. Ayrıca askerlere buzlu su ve şerbet de ikram edilecekti (İkdam, 29 Ağustos 1929, s.1). Törene katılacak askerlere sigara ikram edilmesi, Türk askerine verilen değeri göstermekteydi. Çünkü henüz yeni kurulan ve kalkınmak için var olan ekonomik gücünü etkili ve verimli bir şekilde kullanmak isteyen bir devlet için sigara lüks sayılabilecek ikramlar arasındaydı. Ayrıca resmi geçitlerde askerlerin izleyiciler tarafından coşkuyla alkışlanması da askerlere gösterilen sevginin bir işaretiydi. Bayrama hazırlık kapsamında Şehremaneti tarafından Taksim'de dört tribün yaptırıldı (İkdam, 30 Ağustos 1929, s.1). Programa göre Taksim'de bir geçit resmi yapılacak (Akşam, 23 Ağustos 1929, s.2), kolordu kumandanı tebrikleri kabul edecekti (Akşam, 29 Ağustos 1929, s.1). Bayram gecesi askeri kıta ve öğrenciler, muhtelif yerlerde fener alayları düzenleyecekler ve sabaha kadar eğleneceklerdi. Ayrıca Sarayburnu'nda, Taksim Bahçesinde, Feneryolu'nda, Bakırköy Sakızağacı'nda müsamereler ve müsabakalar düzenlenecekti (İkdam, 28 Ağustos 1929, s.2). Yapılan hazırlıklardan sonra bayram sabahı, Taksim'de bir tören düzenlendi. Sabahın erken saatlerinde kırmızı beyaz bayraklarla süslenmiş sokaklardan, kolordu dairesine birçok kişi tebrik için geldi. Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa, Kolordu Kumandanlığı dairesinde tebrikleri kabule başladı. Başbakan İsmet Paşa da yaverleri vasıtası ile tebrikte bulundu. Ardından Taksim'e gidildi. Vali Vekili, bir gün önce Taksim'de dört tribün inşa ettirmişti. Bu tribünlerden birisi Şükrü Naili Paşa içindi. Program gereğince Darülfünun, yüksekokullar, polis ve memurlar, kendilerine ayrılan mevkilerde yerlerini aldılar. Merasime bazı paşalar da iştirak ettiler. Ordunun en genç zabiti olan Nuri Bey bir konuşma yaptı. Şükrü Naili Paşa'nın konuşmasından ve nutuklardan sonra askerlere Şehremaneti tarafından hazırlanan özel sigaralar dağıtıldı ve ardından resmi geçit başladı (İkdam, 31 Ağustos 1929, s.1,6). En önde kolordu mızıkası arkasında ise çeşitli kurum temsilcileri, esnaf teşekkülleri ve öğrenciler tribünlerin önünden geçtiler. (Son Saat, 31 Ağustos 1929, s.1,2). Muhabere bölüğü geçerken, muhabere güvercinleri gökyüzüne bırakıldı (Milliyet, 31 Ağustos 1929, s.1). Öğleden sonra Yeşilköy'de 3 adet tayyareye ad koyma merasimi yapıldı. Tayyareler Eskişehir'den İstanbul'a getirildi (Son Saat, 31 Ağustos 1929, s.1,2). Gece İstanbul baştanbaşa donatıldı. Halk sokaklara dökülerek geç vakte kadar eğlendi (Akşam, 1 Eylül 1929, s.1).

Ankara'da kutlanacak Zafer Bayramı için bir program hazırlandı (İkdam, 30 Ağustos 1929, s.1). Resmi ve özel kurumlar bayraklarla donatıldı. Bayram günü sabah, müşir Fevzi Paşa, ordu namına kendilerine arz edilen tebrikleri kabul etti. Ardından kışla meydanında bir resmi geçit yapıldı. Merasime başlamadan önce kıdemsiz bir zabıt ile fırka kumandanı tarafından istiklal muharebelerinin önemi ile ilgili birer konuşma yapıldı. Gündüz ve gece şehrin eğlence ve gezinti yerlerinde tayyare cemiyeti yararına müsamereler düzenlendi (Akşam, 1 Eylül 1929, s.2).

Yurdun çeşitli yerlerinde Zafer Bayramı kutlamalarına devam edildi. Örneğin Edirne'de bayram büyük bir coşku ile kutlandı (Akşam, 1 Eylül 1929, s.2). Yeni inşa edilen borsa binasının resmi açılışı yapıldı (Cumhuriyet, 1 Eylül 1929, s.3). Dumlupınar'daki tören, şehit

asker abidesi önünde yapıldı. Merasime valinin başkanlığında 10 kişilik bir heyetle, ortaokul öğrencilerinden bir grup iştirak etti. Abidenin önünde Kütahya gazetesi müdürü tarafından bir konuşma yapıldı (Cumhuriyet, 1 Eylül 1929, s.3). İzmir’de Zafer Bayramı’na mülki ve askeri erkân ve bütün İzmir halkı katıldı (Cumhuriyet, 1 Eylül 1929, s.3). Şehrin her tarafı donatıldı. Merasimden sonra vali, fırka ve matbuat erkânı otomobillerle Bulgurca Ovası’na gittiler. Seydiköy ve Değirmendere nahiyelerinde yaşayanların almış oldukları tayyarelerin ad konma merasimi yapıldı. Köylüler merasime sevinç içinde katıldılar. Tayyare Cemiyeti tarafından Türk Ocağı’nın bahçesinde bir balo verildi (İkdam, 31 Ağustos 1929, s.6). Samsun’da bayram, bütün kurumların katılımı ile kutlandı. Fırka kumandanının hitabesi, ordu adına konuşma yapan bir teğmenin Türk ordusunun zaferle dolu tarihini özetleyen sözleri, halkın beğenisini kazandı (Cumhuriyet, 1 Eylül 1929, s.3). Adana’da, Adana tayyaresine merasimle isim kondu (Milliyet, 31 Ağustos 1929, s.2). Bolu’da yapılan bayram kutlamalarında askeri kıtanın geçit resmi alkışlandı. Gerede tayyaresinin ad koyma merasimi de Gerede’de binlerce halkın katılımı ile gerçekleşti (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1929, s.2). İnegöl’de Zafer Bayramı nedeni ile şehir donatıldı. Gece için fırka bahçesinde konser verildi, fener alayları düzenlendi (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1929, s.2). Gemlik’te bayram, coşkulu bir şekilde kutlandı. Akşam yatı mektebinde bir müsamere verildi. Yalova’yı Gemlik’e bağlayacak yeni şosanın güzergâhını tespit için gönderilen mühendislerin işe başlamaları büyük bir sevince neden oldu (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1929, s.2). Bursa’da ise bayram nedeni ile halk ve askeri fırka, zafer meydanına toplandı. Törende valinin yanı sıra Bursa mebusu ve fırka mutemedi de bulunmaktaydı. Topçu mülazımı tarafından İstiklal Harbi konulu bir konuşma yapıldı. Askerlerin ve topçuların resmi geçidi beğeni topladı. Gece ise her taraf elektrikle aydınlatıldı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1929, s.2). Mudanya’da her taraf süslendi. Halk sürekli tezahüratta bulundu. Gece de fener alayları yapıldı (Milliyet, 31 Ağustos 1929, s.2).

1.2. 1930 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

1930 yılında İstanbul’da kutlanacak Zafer Bayramı nedeni ile Tayyare Cemiyeti tarafından özellikle Marmara Parkı’nda yapılacak bahçe eğlencesi için bir düzenleme heyeti teşkil edildi (Hâkimiyeti Milliye, 17 Ağustos 1930, s.1). Şehrin muhtelif yerlerinde Tayyare Cemiyeti yararına müsamereler düzenlenmesine karar verildi. İstanbul’da yapılacak kutlamalar için kolordu tarafından bir program hazırlandı (Cumhuriyet, 30 Ağustos 1930, s.2). Programa göre öğleyin Beyazıt, Selimiye, Taksim’den 21 parça top atılacaktı (Son Posta, 31 Ağustos 1930, s.3). İstanbul’da Zafer Bayramı kutlamaları, kolordu kumandanı Şükrü Naili Paşa’nın, kolordu karargâhında zabitan ve hükümet memurlarının tebriklerini kabul etmesiyle başladı. Kolordu kumandanı, Beyazıt’ta Darülfünun meydanında toplanan askeri kıta ve öğrencileri teftiş etti. Teftişten sonra en kıdemsiz zabıt tarafından bir konuşma yapıldı. Ardından bir geçit resmi yapıldı. Geçit resmine iştirak eden kıta ve öğrenciler Taksim’e geldikten sonra dağıldılar. Askeri kıtalar köprüden geçerken vapurlar düdük çaldılar. Beyazıt, Taksim ve Selimiye’den toplar atıldı. Gece de fener alayları düzenlendi (Vakit, 31 Ağustos 1930, s.3).

Zafer Bayramı yurdun çeşitli yerlerinde büyük şenliklerle kutlandı. Bitlis’te kumandan, askerlerin bayramlarını tebrik etti. Siirt’te bayram nedeni ile şehir baştanbaşa donatıldı (Cumhuriyet, 1 Eylül 1930, s.3). Mustafa Kemal’in heykelleri ve fırka dairesi, sıra ile dizilen elektrik ampulleriyle aydınlatıldı. Asker tarafından düzenlenen fener alayına halk katıldı. Halk “Yaşasın cumhuriyet ve Gazi Paşa” nidaları ile şehri dolaştı (Cumhuriyet, 2 Eylül 1930, s.3). Ülkede kutlanan milli bayramlarda yapılan etkinlikler, genel olarak halkın milli duygularını güçlendirmekte, devlete ve rejime olan bağlılıklarını arttırmaktaydı. Bu nedenle Büyük kurtarıcı Mustafa Kemal Paşa’ya duyulan sevgi ve saygı, 1930 yılında kutlanan Zafer Bayramı törenlerinde daha belirgin hale geldi. İnegöl ve Ünye’de de bayram samimi bir havada geçti (Vakit, 31 Ağustos 1930, s.2).

1.3. 1931 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

1931 yılında İzmir’de düzenlenecek Zafer Bayramı etkinlikleri kapsamında muhtelif kazalar adına alınan tayyarelere isim konma merasimi yapılmasına karar verildi (Akşam, 22 Ağustos 1931, s.1). 1931 yılında yapılan Zafer Bayramı kutlamalarında dikkat çeken hususlardan birisi kazalar adına alınan tayyarelere isim konma merasimlerinin bayram gününe denk getirilmesiydi. Bunun yanı sıra özellikle büyük şehirlerde farklı yaş gruplarına yönelik yarışların yapılması, eğlencelerin düzenlenmesi ve çeşitli sportif etkinliklere yer verilmesi bayramın coşkulu biçimde kutlanmasında önemli bir etken oldu. Bayramın düzen içinde kutlanması için bir program hazırlandı. Programa göre askeri merasim kışla avlusunda düzenlenecekti (Hâkimiyeti Milliye, 24 Ağustos 1931, s.5). Bayram günü İzmir baştanbaşa donatıldı. Sabah müstahkem mevki kumandanı, tebrikler kabul etti. Bundan sonra askeri kıtanın mevki aldığı kışla meydanında, toplardan yapılan hitabet kürsüsünden en kıdemsiz bir zabıt tarafından günün anlam ve önemine binaen bir konuşma yapıldı. Saat Kulesi meydanındaki geçit resmi ile törene son verildi (Akşam, 31 Ağustos 1931, s.2). Geçit resmi esnasında tayyarelerden halka beyannameler atıldı (Milliyet, 31 Ağustos 1931, s.5). Sabah saatlerinde Tayyare Cemiyeti’nden otomobillerle Seydiköy’deki tayyare hangarına gidildi. Tayyarelere isim konma merasimi yapıldı. Gece ise tayyare cemiyeti tarafından iki yerde garden parti verildi (Son Posta, 31 Ağustos 1931, s.3).

İstanbul’da da Zafer Bayramı için önce bir merasim programı hazırlandı. Programa göre Beyazıt’ta Darülfünun meydanında bir geçit resmi yapılacak ve gece de asker ve öğrenci tarafından fener alayları düzenlenecekti. 30 Ağustos günü tayyare cemiyeti tarafından rozet dağıtılacak, Bebek bahçesi önünde deniz yarışları yapılacak, Sarayburnu’nda eğlenceler düzenlenecek ve gece de Taksim bahçesinde bir müsamere verilecekti (Vakit, 18 Ağustos 1931, s.4). Hazırlıklar tamamlandıktan sonra İstanbul halkı sabahın ilk saatleri ile birlikte Beyazıt meydanına gitmeye başladı. Beyazıt meydanına sıralar konmuş, Darülfünun kapısının önü bayraklarla süslenmişti. Program doğrultusunda sabah kolorduda tebrikler kabul edildi. Beyazıt’ta yerlerini alan askeri kıta ve öğrenciler, kolordu kumandanı tarafından teftiş edildi. Ardından resmi geçit başladı (Akşam, 30 Ağustos 1931, s.2). Şark demiryolları kumpanyası, Zafer Bayramı nedeni ile gündüz ve geceye mahsus olmak üzere Yeşilköy ve İstanbul’dan kalkacak tren yolu ile iki sefer, Denizcilik Heyeti ise Bebek’te yarışlar düzenledi. Yarışların ilk üçü küçükler için olsa da bayanlara, emeklilere, denizcilik federasyonu ve heyet azalarına yönelik yarışlar da vardı. Tayyare cemiyeti tarafından her yarışta birinci gelen teknelere Kütahya ürünü birer çini vazo ile birinci ve ikinci gelen tekne mürettebatına birer madalya ve bayrak verilecekti. Akşam ise Bebek bahçesinde danslı eğlence yapılacaktı (Vakit, 27 Ağustos 1931, s.2,3).

Ankara’da Zafer Bayramı nedeni ile öğleden önce Kışla meydanında bir merasim düzenlendi. En kıdemsiz zabitle, liva kumandanı tarafından büyük zaferin önemi ile ilgili konuşmalar yapıldı. Erkânı Harbiye’de bir resmi kabul yapılarak, orduya tebrik ziyaretlerinde bulunuldu (Akşam, 31 Ağustos 1931, s.2). Akşamüstü de Zafer abidesinin önünde büyük bir halk kitlesinin iştiraki ile zaferin yıldönümü kutlandı. Aynı zamanda bir tayyareye törenle isim konuldu (Son Posta, 31 Ağustos 1931, s.3).

Zafer Bayramı yurdun her yerinde büyük bir coşkuyla kutlandı. İstanbul dâhil olmak üzere 37 şehirde 37 yeni tayyarenin ad konma merasimi yapıldı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1931, s.4). Sivas’taki kutlamalar hükümet meydanında, askeri kıta, vali, fırka kumandanı ve mahiyeti ile halkın katılımı ile gerçekleşti. Merasime sabah saatlerinde bir askerın zaferin tarihçesine ait konuşmasıyla başlandı. Diğer konuşmalardan sonra askeri kıtanın resmi geçidi yapıldı ve merasime son verildi. Her taraf bayraklarla donatılmış, muhtelif yerlerde taklar yapılmıştı. Gece ise askerler tarafından meşaleler yakıldı (Akşam, 31 Ağustos 1931, s.2). Diyarbakır’da bayram kalabalık bir halk topluluğu tarafından gerçekleştirildi. Konuşmaların ardından asker ve öğrencilerin katıldığı bir geçit resmi yapıldı (Vakit, 31 Ağustos 1931, s.2). Urfa’da belediye tarafından gece şenlikler düzenlendi. Öğleden sonra Diyarbakır ile Urfa takımları arasında bir futbol maçı düzenlendi (Akşam, 31 Ağustos 1931, s.2). Bursa’da gece fener alayı yapıldı.

Tayyare cemiyeti tarafından verilen ve sabaha kadar devam eden balo çok neşeli geçti. Gemlik tayyaresinin isim konma merasimi yapıldı. Pilot ile yardımcısına Gemlikliler tarafından altın madalya verildi (Milliyet, 31 Ağustos 1931, s.5). Aydın'da bayram nedeni ile fener alayı düzenlendi (Vakit, 31 Ağustos 1931, s.2). Edirne'de askerlerin ve Gazi Kız Yatı Okulunda okuyan öğrencilerin katıldığı bir resmi geçit yapıldı (Son Posta, 1 Eylül 1931, s.2). Malkara'daki bayramda, halk önce askerlik şubesi önünde toplanarak, hem sevinçlerini gösterdiler hem de şehitleri andılar. Mürefte'de bayram nedeni ile gece yarısına kadar devam eden eğlenceler düzenlendi. Şarköy'de bütün kasaba bayraklarla donatıldı. Çeşitli mahallelere taklar kuruldu, pehlivan güreşleri düzenlendi (Son Posta, 2 Eylül 1931, s.4). Isparta'nın Yalvaç ve Karaağaç kazaları tarafından orduya hediye edilen iki tayyareye, merasimle isim kondu (Son Posta, 4 Eylül 1931, s.5).

1.4. 1932 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

30 Ağustos 1932 yılında kutlanacak Zafer Bayramı nedeni ile birçok vilayette merasim programı hazırlandı. İstanbul Tayyare Cemiyeti'nde düzenlenen toplantıda cemiyetin kaza ve nahiye temsilcileri bayram programını hazırladılar (Akşam, 16 Ağustos 1932, s.1). İzmir'de bayram günü yeni alınan tayyarelere ad koyma merasimi yapılmasına karar verildi (Akşam, 19 Ağustos 1932, s.6). Balıkesir'de bayram komitesi 30 Ağustos tarihinde Halk Fırkası salonlarında bir balo verilmesine, gece ise farklı eğlenceler düzenlenmesine karar verdi (Akşam, 24 Ağustos 1932, s.6). Bursa'nın birçok yerine yeni taklar yapıldı (Akşam, 26 Ağustos 1932, s.9). Kayseri'de bayram nedeni ile halkevi tarafından bir program hazırlandı. O gece halkevi tarafından verilecek müsamerede Aka Gündüz'ün "Beyaz Kahraman" isimli piyesi temsil edilecekti (Akşam, 27 Ağustos 1932, s.5).

Hazırlıklar ülke genelinde tamamlandıktan sonra bayram günü önceden hazırlanan program doğrultusunda törenler yapıldı. İstanbul bayraklarla, yeşilliklerle ve çiçeklerle süslendi. Sokaklarda diğer günlere nazaran daha fazla kalabalık vardı. Şehrin birçok yerine taklar kuruldu (Akşam, 30 Ağustos 1932, s.1). Sabahın ilk saatlerinde kolordu kumandanlığında Şükrü Naili Paşa tebrikleri kabul etti. Resmi kabule şehirde bulunan hava, deniz ve kara kuvvetlerine mensup askerler, üniformaları ile katıldı. Tebrik kabulünden sonra halk Beyazıt meydanına geldi. Bu esnada geçit resmine katılacak askeri okul öğrencileri ve askeri kıta, Darülfünun meydanında toplanmaya başladı. Darülfünun kapısına konan bir hoparlörle merasimin başlayacağı ilan edildi. Yeni alınan tayyarelerden bazıları Beyazıt meydanının üstünde uçmaya başladı. Tayyarelerin havada yaptıkları akrobatik hareketler, halkın sevinmesine neden oldu. Merasime İstiklal Marşı ile başlandı. Bundan sonra ordunun en kıdemsiz zabiti bir konuşma yaptı. Darülfünunun dış kapısına konan hoparlör, iç meydana yapılan konuşmaların yayılmasını sağladı. Konuşmalardan sonra geçit resmi başladı. Bu esnada bir yandan 21 pare top atılırken diğer yandan vapurlar düdüklarını çalmaya başladı. Halkevinde bayram nedeni ile bir çay verildi (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932, s.5,6).

Ankara'daki merasimden önce şehrin bütün binaları bayraklar, halılar ve yeşil dallarla süslendi. Halk merasime katılmak için erkenden Ankara sokaklarını doldurmaya başladı. Kumandan Sıtkı Paşa'nın askeri kıtayı teftişi ile merasime başlandı. Günün önemi ile ilgili konuşmaları resmi geçit takip etti. Askeri kıtalardan sonra esnaflar otomobillerle ve temsili levhalarla geçide iştirak ettiler. Çok geçmeden kağnılar da merasime katıldı. Merasim esnasında filolar da uçuşlarını gerçekleştirdiler (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932, s.6). Ankara Halkevinde hazırlanan program gereğince öğleden sonra halkevinde ordu namına düzenlenen toplantıda Aka Gündüz bir konuşma yaptı. Şiirler okundu (Milliyet, 31 Ağustos 1932, s.2), şarkılar söylendi, eğlenceler düzenlendi. Akşam her yer elektrikle aydınlatıldı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932, s.6).

Zafer Bayramı memleketin her yerinde coşku ile kutlandı. Urfa'da bayram nedeni ile halk, Topçu meydanında toplandı. Günün anlam ve önemini anlatan konuşmaların ardından bir geçit resmi yapıldı. Gece fener alayları düzenlendi. Kütüphane Parkı'nda Tayyare Cemiyeti

adına bir müsamere verildi. Eskişehir’de ve Kırkağaç’ta Zafer Bayramı büyük tezahüratlar eşliğinde kutlandı. Kırkağaç’ın her tarafı baştanbaşa donatıldı. Kasabanın her tarafında şenlikler yapıldı. Balıkesir’de de bayram büyük bir neşe içinde geçti. Balıkesir ve Balya tayyarelerine ad konma merasimi yapıldı (Akşam, 31 Ağustos 1932, s.2). Karadeniz Ereğlisi’nde askerlik şubesi önündeki geniş meydana yapılan merasimde, Burhane okulundan bir öğrenci, “Zafer” isimli manzumeyi okudu (Akşam, 11 Eylül 1932, s.8). Trabzon’da yapılan merasimde ise Alay Kumandanı Miralay Hüsnü Bey, askeri kıtayı teftiş etti ve geçit resmi yapıldı (Akşam, 21 Eylül 1932, s.7). İzmir’de bayram, yeni alınan tayyarelere ad konma ve geçit resmi yapılmak sureti ile kutlandı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932, s.6). Bursa’da askeri fırka kumandanı geçit resminden sonra tebrikleri kabul etti (Milliyet, 31 Ağustos 1932, s.2). Öğleden sonra Milli Müdafaa Vekili tarafından iki yeni tayyareye Bursa ve Mudanya isimlerini konuldu. Tayyare filosu adına belediyede ziyafet verildi. Safranbolu’da Zafer Bayramı büyük bir coşkuyla kutlandı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932). Asker, öğrenci ve esnafların yaptıkları geçit resmi büyük beğeni topladı (Vakit, 31 Ağustos 1932, s.2). Bartın’da günler öncesinde başlatılan hazırlıklar bayramın güzel geçmesine neden oldu. Gece fener alayları ve eğlenceler düzenlendi. Amasya’da bayram büyük bir coşkuyla kutlandı. Uşak’ta ikinci Uşak tayyaresine ad konma merasimi yapıldı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932, s.6).

Zafer Bayramı kutlamalarına, halkın katılımı oldukça fazlaydı. Halkın bayramı büyük bir coşkuyla kutlaması için bütün vilayet, kasaba ve köylerde farklı etkinlikler yapıldı. Yerleşim yerlerindeki resmi ve özel binaların süslenmesi, baloların düzenlenmesi, halkevlerinde kahramanlık duygularını güçlendirecek piyeslerin temsil edilmesi halkın Zafer Bayramı’na olan ilgisini daha da arttırdı. Özellikle büyük şehirlerde tören alanında tayyarelerin havada akrobatik uçuşlar yapması, top atışları ve vapurların düdüklarini çalarak bayrama iştirak etmesi, bayramın eldeki imkânlar doğrultusunda görkemli geçtiğini, yöneticilerin de bu konuda çaba gösterdiğinin bir işaretiydi.

1.5. 1933 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

İstanbul’da 1933 yılında kutlanacak bayram nedeni ile resmi geçide iştirak edecek kıta, öğrenci ve çeşitli cemiyetlere ait heyetler, sabah saatlerinden itibaren üniversite binası meydanında toplanmaya başladılar. Kolordu kumandanı, kolordu dairesinde tebrikleri kabul etti. Ardından vali ve belediye reisi ile yanındakiler üniversite meydanına gelerek askeri kıtayı teftiş ettiler. Bu esnada tayyareler meydan üzerinde uçarak, tebrik cümleleri içeren kâğıtları havadan atmaya başladılar. Teftişten sonra ordunun en kıdemsiz zabiti olan bir teğmen ve Kolordu Kumandanı tarafından konuşmalar yapıldı. Üniversite meydanına radyo tesisatı yapıldığı için bu konuşmalar Beyazıt meydanına toplanmış olan binlerce halk tarafından dinlendi ve alkışlandı. Hitabeler ve askeri kıtanın teftişi, sinemaya alındı. İstiklal Marşı’ndan sonra resmi geçide başlandı. Beyazıt meydanından hareket eden kıtalar, Taksim’e giderek, buradaki abideye çelenk koydular. Alay köprüden geçerken toplar atıldı, limanda bulunan bütün araçlar düdükle çalmak suretiyle orduyu selamladı. Tayyare Cemiyeti tarafından hazırlanan bir tayyare de alaya iştirak etti. Beyazıt meydanındaki merasim bittikten sonra Yeşilköy’de, İstanbul namına yeni alınan üç tayyareye ad konma merasimi yapıldı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1933, s.1,5). İstanbul’da yapılacak törenlerde tören yerinde radyo tesisatının kurulması, halkın yapılan konuşmaları dinlemesi açısından önemliydi. Yapılan konuşmalarda genel olarak zaferin nasıl kazanıldığı teması işlenmekte, bağımsızlık uğruna verilen mücadeleler tekrar hatırlatılarak, dimağlarda geçmişte yaşanan acı günler canlı tutulmakta ve bu acı günlerin unutulmaması sağlanmaktaydı. Bayram töreninin sinemaya alınması ise tarihi arşivin zenginleşmesine neden oldu. Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan kutlamalarda bayram coşkusunun aynı yoğunlukta devam etmesi, yöneticilerin Zafer Bayramı’na verdikleri değer açısından önemliydi.

Ankara’da Zafer Bayramı büyük bir coşkuyla kutlandı. Resmi daireler kapandı, her yer bayraklarla süslendi. Merasim sabahın erken saatlerinde başladı. Fırka karargâhında ve erkânı Harbiye’de tebrik merasimi yapıldı. Tören yerinde Alayın en kıdemsiz zabiti ve fırka liva kumandanı tarafından birer konuşma yapıldı. Geçit resmi ile merasime son verildi. Geçit

resmine piyade, süvari ve topçu, jandarma kıtası ile iki tayyare filosu ve ayrıca bir temsil alayı iştirak etti. Öğleden sonra halkevinde yapılan merasimde Başkumandanlık Meydan Muharebesini ve o günün hatıratını anlatan hitabeler söylendi, şiirler okundu, piyesler temsil edildi. Gece büyük bir fener alayı ve bahçelerde tayyare cemiyeti menfaatine çeşitli eğlenceler düzenlendi. Şehir baştanbaşa ışıklandırıldı (Milliyet, 31 Ağustos 1933, s.5).

Zafer Bayramı Bursa'da büyük bir coşkuyla kutlandı. Her taraf bayraklarla donatıldı. Merasim sabahın erken saatlerinde başladı. Hükümet meydanını dolduran binlerce halk ve askerın alkışları arasında kürsüye çıkan genç mülazımın hitabesine, fırka kumandanı aynı heyecanla karşılık verdi. Konuşmaların ardından Vilayet Konağı karşısında geçit resmi yapıldı. Fırka kumandanı, halkın tebriklerini kabul etti (Milliyet, 31 Ağustos 1933, s.2). Şehrin çeşitli yerlerinde şenlikler ve eğlenceler düzenlendi (Son Posta, 31 Ağustos 1933, s.3). Geyve'de Zafer Bayramı büyük bir coşkuyla kutlandı. Geyvelilerin orduya hediye ettikleri tayyareye merasimle ad kondu (Cumhuriyet, 3 Eylül 1933, s.2). Zonguldak'ta bayram kutlamaları için (Milliyet, 31 Ağustos 1933, s.5) şehir baştanbaşa donatıldı. Tören yerinde büyük bir kalabalık toplandı. Bir destanın değişik bölümleri hukuk fakültesi öğrencisi tarafından okundu (Vakit, 31 Ağustos 1933, s.9). Tayyare cemiyetinin hazırladığı deniz yarışları ve eğlenceleri, gece geç vakte kadar devam etti (Son Posta, 31 Ağustos 1933, s.3). Turgutlu'da bayram nedeni ile gece fener alayı düzenlendi (Milliyet, 31 Ağustos 1933, s.5). Çankırı'da askeri kıtanın, şehir bandosunun, avcılarının ve izcilerin iştiraki ile resmi geçit yapıldı (Vakit, 31 Ağustos 1933, s.9). Gece ise askeri idman yurdunda garden parti düzenlendi. Her taraf donatıldı. Fener alayı yapıldı. İzmit'te zafer şenlikleri büyük bir coşkuyla gerçekleşti. İstanbul'dan gelen Vefa takımı ile İzmit İdman Yurdu arasında binlerce kişinin izlediği bir maç yapıldı. İzmir'de esnaf ve halk teşekkülleri geçit resmine milli timsalleri ile iştirak ettiler. Gece sabaha kadar eğlenceler ve fener alayları düzenlendi. Ordu dairesinde tebrikte bulunuldu (Son Posta, 31 Ağustos 1933, s.3). Resmî ve özel kurumlar, evler, kara ve deniz nakil vasıtaları bayraklarla süslendi. Sabah saat sekizde Seydiköy Tayyare karargâhında yedi tayyareye ad konma merasimi yapıldı (Milliyet, 31 Ağustos 1933, s.5). Safranbolu'da resmi geçit bir düzen içinde yapıldı. Halk bayramı neşe içinde kutladı. Kütahya'daki bayram kutlamaları halkın beğenisini kazandı (Vakit, 31 Ağustos 1933, s.9).

1.6. 1934 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

1934 yılında İstanbul'da Zafer Bayramı nedeni ile bütün evler, dükkânlar, resmî ve özel müesseseler, baştanbaşa bayraklarla donatıldı. Halk ve bayrama katılacak olanlar, geçit resminin yapılacağı Beyazıt meydanında toplanmaya başladı. Sokaklardaki ve caddelerdeki büyük kalabalıktan dolayı araçlar, bazı caddelerdeki seferlerini azalttılar. Kutlama programı gereğince kumandanlık karargâhında tebrikler kabul edildi. Vilayet, belediye erkânı, zabıtlar, karargâha giderek kumandanı tebrik ettiler. Tebrik merasiminin sona ermesinden sonra üniversite meydanına gelen kumandan, Harbiye'den mezun olan 650 genç zabıt başta olmak üzere askeri kıtayı teftiş etti. Teftiş yapılırken bir tayyare filosu, Beyazıt meydanının üstünden uçmaya ve manevralar yapmaya başladı. Genç bir zabıt, belediye meydanında hazırlanan kürsüye çıkarak Başkumandanlık Meydan Muharebesi hakkında bir konuşma yaptı. Konuşmalar bittikten sonra Harbiye Mektebi bandosu tarafından İstiklal Marşı çalındı. Askerler, öğrenciler ve halk, selam vaziyeti alarak şehit askerleri selamladılar. Resmî geçide katılan kıtalar, okullar ve teşekküller, Taksim abidesine giderek, abideye çelenk koydular. Zafer Bayramı nedeni ile Yeşilköy Tayyare karargâhında Tayyare cemiyeti tarafından İstanbul halkı tarafından satın alınan Kadıköy, Kartal ve Beykoz tayyarelerinin ad konma merasimi yapıldı (Akşam, 30 Ağustos 1934, s.2).

Ankara'da Zafer Bayramı büyük tezahüratlarla kutlandı. Esnaf cemiyetleri, sabah İnkılap meydanından hareket ederek şehrin ana caddesini dolaştıktan sonra Hâkimiyeti Milliye meydanında Gazi abidesine merasimle çelenk koydular. İstiklal Marşı'nı müteakip esnaf adına bir konuşma yapıldı. Geçit resminin yapılacağı Cumhuriyet meydanına gelindi. Bu esnada mevki komutanı Sıtkı Paşa, askeri kıtayı teftiş etmiş ve en kıdemsiz zabıt Nuri Bey bir konuşma yaparak büyük zaferle neticelenen harp hakkında konuşmuştu. Yapılan konuşmalardan sonra

resmi geçide başladı. Merasimin sonunda askeri kıta ve temsil alayı, kalabalık halk topluluğunun bulunduğu caddelerden geçerken sürekli alkışlandı. Öğleden sonra halkevinde bir toplantı yapıldı. 30 Ağustos isimli bir temsil verildi (Akşam, 31 Ağustos 1934, s.2).

Amasya’da Zafer Bayramı nedeni ile halkevi tarafından bir müsamere verildi. Halkevi bandosu tarafından çalınan İstiklal Marşı ile merasime başlandı. Saz heyetinin konserinden sonra “Kahraman” piyesi temsil edildi. Büyük salonda yer bulamayanlar ayakta ve dışarıda müsamerayı takip ettiler. Çankırı’da gündüz resmi geçit yapıldı. Her taraf donatıldı. Tayyare cemiyeti adına müsamereler verildi. Devlet büyüklerine tebrik telgrafları gönderildi. Himaye-i Etfal cemiyeti tarafından Zafer Bayramı’nın kutlandığı gün bir sünnet düğünü yapıldı. 50’ye yakın fakir çocuk sünnet ettirildi. 1934 yılında vilayetlerde yapılan bayram kutlamalarında farklı etkinliklerin yer alması halkın ilgisini çekerek, katılımın artmasına neden oldu. Örneğin Amasya’da yapılan kutlamalarda saz heyeti tarafından bir konser verilmesi ve bir piyesin temsil edilmesi halkın büyük oranda yapılan etkinliklere katılımını sağlamış, hatta yer bulamayanlar etkinlikleri dışarıda ve ayakta izlemek zorunda kalmıştı. Öte yandan devletin resmi kurumlarının yapmayı planladıkları bazı çalışmalarını bayram gününe denk getirmeleri yöneticilere olan sevginin artmasına neden oldu. Himaye-i Etfal cemiyeti tarafından fakir çocukların sünnet ettirilmesi, o günün şartları dikkate alındığında oldukça değerliydi. Antalya’nın çeşitli yerlerinde ise gece milli oyunlar oynandı, balo verildi. Sabaha kadar eğlendi. Aksaray ve (Milliyet, 1 Eylül 1934, s.2) Balıkesir’de bayram büyük bir coşku ile kutlandı. Balıkesir’de öğleden önce halk merasim yerine giderek tezahürata katıldı. Önce ordunun en kıdemsiz zabiti tarafından bir konuşma yapıldı. Konuşmalardan sonra resmi geçit başladı. Bayramı kutlamak için toplar atıldı. Gece askerler tarafından fener alayları düzenlendi. Halkevi salonlarına ve belediye bahçelerine dolan halk, fener alayını seyretti. Kolordu tarafından evkaf binasında verilen baloya katılan Balıkesirli aileler gece geç vakte kadar eğlendiler (Savaş, 2 Eylül 1934, s.2). Bandırma’da gündüz askeri kıtaların ve öğrencilerin katıldığı geçit resminden sonra gece büyük bir fener alayı düzenlendi. Ayrıca kapalı bir yerde bir balo verildi (Türk Dili, 2 Eylül 1934, s.2). Erdek’te bayram nedeni ile cumhuriyet meydanında toplandı. Merasime öğrenciler tarafından söylenen Cumhuriyet Marşı ile başlandı. Yapılan konuşmalardan sonra merasime son verildi. Askerlik şubesi riyaseti ile tayyare cemiyeti şubesine tebrik ziyaretine gidildi. Gece halkın ve öğrencilerin katılımı ile bir fener alayı (Savaş, 2 Eylül 1934, s.2) ve çeşitli eğlenceler düzenlendi (Türk Dili, 3 Eylül 1934, s.2). Bergama’da ise topçu teğmen Necati Bey ve halkevi reisi Mehmet Ali Bey tarafından bir konuşma yapıldı. Resmi geçitten sonra bir balo verildi (İzmir Postası, 31 Ağustos 1934, s.4). Zafer Bayramı nedeni ile Çorlu’da bayram merasimi, Bartın’da tayyareye ad koyma merasimi, Adapazarı’nda ise Karapürçek nahiyesinde inşa edilen hükümet konağının açılış merasimi yapıldı (Cumhuriyet, 4 Eylül 1933, s.2). İzmir’de şehir baştanbaşa donatıldı. Merasim esnasında ve merasimden sonra tayyareler gökyüzünden halka konfetiler attılar. Denizde ve karada eğlenceler ve fener alayları düzenlendi. Adana’da Zafer Bayramı coşkulu bir şekilde geçti. Merasim yerinde resmi davetlilerden başka, kalabalık bir halk topluluğu bulunuyordu. Ordunun en kıdemsiz zabitanın savaşı anlatan konuşmasından sonra, tayyare cemiyeti ve mahalli teşekküller adına yapılan konuşmalar çok alkışlandı. Askerler milli marşı söylediler. Şehir baştanbaşa donatıldı. Bütün dükkân ve mağazalar kapalıydı. Gece de fener alayları yapılacaktı. Konya’da bayram halkın katılımı ve coşkuyla kutlandı. Merasimde vali, kolordu kumandanı, memurlar, halk fırkası ve bütün mahalli teşekküllerin mümessilleri ile kalabalık bir halk topluluğu bulunuyordu. Merasim bittikten sonra resmi geçit yapıldı. Askerler büyük bir coşkuyla alkışlandı. Şehir baştanbaşa donatıldı. Tayyare cemiyeti adına eğlenceler düzenlendi. Tüccar ve esnaftan birçok kişi, kazançlarının bir kısmını tayyare cemiyetine bağışladı. Akşam halkevinde bir balo verildi. Sinop’ta ve Bafra’da da halkın orduya hediye ettiği tayyarelere isim koyma merasimi yapıldı. Kars’ta bayram, şehirde bulunan Ziraat Vekilinin huzurunda ve binlerce vatandaşın katılımı ile kutlandı. Merasimde halkevinin önünde toplanan kalabalık bir halk kitlesi ve sporcu gençlerin yanı sıra, diğer teşekküller de bulunmaktaydı. Önce CHP reisi tarafından bir konuşma yapıldı. Ardından orduevine gidilerek, tebrik ziyaretinde bulunuldu. Ordunun en kıdemsiz zabiti ile

halkevi ve tayyare cemiyeti adına diğer iki zat tarafından konuşmalar yapıldı. Ardından askeri kıtalar ile Kars spor kulüplerine mensup sporcuların ve esnaf cemiyetlerinin alkışları ile resmi geçit yapıldı. Merasime köylerden büyük bir kalabalık halk kitlesi de katıldı (Hâkimiyeti Milliye, 1 Eylül 1934, s.3).

Aydın'da bayram için şehir baştanbaşa donatılırken, Denizli'de kutlamalar büyük bir heyecan içinde gerçekleşti. Tire'de sabah yapılan askeri merasim çok beğenildi. Ödemiş'te her yerde "Yaşa Gazi" nidaları duyulmaktaydı (İzmir Postası, 31 Ağustos 1934, s.4). Zafer Bayramı Gonen'de sabahın ilk saatlerinden itibaren kutlanmaya başlandı. Önce hükümet önünde toplanılarak büyük bir kabile halinde askerlik şubesine gidildi. Orada şube reisi binbaşı tarafından zafer hakkında güzel sözler söylendi. Sonra tayyare cemiyetine gelinerek merasime devam edildi. Şiirler okundu, çarşı, pazar ve evler bayraklarla süslendi, birçok yere taklar yapıldı. Gece jandarma koğuşu önünde eğlenceler düzenlendi. Halk zaferi coşkusuyla kutladı (Savaş, 2 Eylül 1934, s.2). Emet'te bayram nedeni ile önce askeri merasim yapıldı. Bir yüzbaşı tarafından 30 Ağustos zaferini anlatan konuşma yapıldı ve sonra geçit resmi düzenlendi. Ardından Halk Fırkasında bir toplantı, gece de fener alayı düzenlendi. Okul önünde tayyare cemiyeti tarafından eğlence düzenlendi (Son Posta, 31 Ağustos 1934, s.11). İzmir, Kars, Bursa, Antep, Kütahya, Kırklareli, Giresun, Trabzon, Muğla, Antalya, Niğde, Kırşehir, Tekirdağ, Adana, Ordu, Siirt ve Zile'den alınan telgraflardan anlaşıldığına göre, adı geçen yerlerde Zafer ve Tayyare Bayramı milli bir heyecan içinde kutlanmıştır (Son Posta, 1 Eylül 1934, s.2).

Tarsus'ta sabah saatlerinden itibaren bütün resmi daireler, özel cemiyetler, müesseseler, dükkân ve mağazalar bayraklarla donatıldı ve bazı yerler defne yaprakları ile süslendi. İlk olarak memleketin ileri gelen şahsiyetleri birlikte askerlik şubesine giderek, tebrik ve kabul merasiminde bulundular. Buradan yürüyerek hükümet önündeki meydanlığa geldiler. Fırka bandosu tarafından İstiklal Marşı çalındı ve merasime başlandı. Marş biter bitmez jandarma bölük kumandanı ve sonra tahrirat kâtibi ve hükümet tabibi tarafından konuşmalar yapıldı. Konuşmalardan sonra bando tarafından Cumhuriyet Marşı çalındı. Meydanda resmi geçit yapıldıktan sonra törene son verildi. Belediye parkında gece bir müsamere verildi (Türk Sözü, 2 Eylül 1934, s.1,4). Feke'de bayram sabahı bütün memurlar, fırka ve belediye erkânı askerlik şubesine giderek tebrik ziyaretinde bulundular. Kasabada bütün resmi ve özel daire ve dükkânlar bayraklarla süslendi. Askerlik şubesinin önüne bir tak kuruldu. Şubedeki merasim bittikten sonra kaymakam tarafından memurlar mahfelinin açılışı yapıldı (Türk Sözü, 3 Eylül 1934, s.1,4). Mersin'de bayram nedeni ile çarşılar bayraklarla donatıldı. Alay kumandanı sabah ordu namına tebrikleri kabul etti. Vali, mebuslar, belediye reisi, vilayet heyeti reisi başta olmak üzere amirler cumhuriyet meydanına geldiler. Alay kumandanı tarafından askerlerin bayramı tebrik edildi. Alay bandosunun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla tören başladı. Ordu namına en kıdemsiz zabıt tarafından bir konuşma yapıldı. Ardından geçit resmi yapıldı. Merasim bittikten sonra gece de fener alayı düzenlendi. Şehrin her tarafı ışıklandırıldı. Belediye bahçesinde tayyare cemiyeti ve halkevi temsil komitesi tarafından hazırlanan bir müsamere verildi (Yeni Mersin, 31 Ağustos 1934, s.1).

1.7. 1935 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

Zafer Bayramı'nın coşkulu kutlanması 1935 yılına gelindiğinde de devam etti. Tören yerinde yapılan konuşmalarla bir yandan milli duygular güçlenirken, gece yapılan fener alayları, balolar ve verilen temsiller halkın Zafer Bayramı'na yoğun bir şekilde katılmasında etkili oldu. Ortak paydada insanları bir araya getiren bütün etkinlikler beğeni topladı. Bu nedenle Ankara'da kutlanacak 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın Cumhuriyet Meydanında yapılmasına karar verildi (Akşam, 29 Ağustos 1935, s.1). Bayram sabahı, program gereğince her yer bayraklarla donandı. Kazım Özalp bakanlıkta tebrikleri kabul etti. Cumhuriyet alanında bir tören yapıldı. Bu törende Kazım Özalp ile milletvekilleri, bakanlık ileri gelenleri ile generaller, subaylar, Çin ve Afgan elçileri ile kalabalık bir halk topluluğu katıldı. Ardından resmi geçit yapıldı. Geçit resmine Türk kuşu öğrencileri de katıldılar. Bir hava filosu da alan üzerinde akrobatik hareketleri yaptı. Gece her taraf elektriklerle aydınlatıldı ve halkın katılımı ile bir

fener alayı düzenlendi. Ankara halkevinde de bir plastik sergisi açıldı. Aynı zamanda dört gece gösterilecek bir müsamere programı hazırlandı. Programa göre Cumhurbaşkanlığı flarmoni orkestrasının konserinden sonra bir tayyare piyesi oynanacak ve ordu merkezince hazırlanan 30 Ağustos filmi gösterilecekti (Anadolu, 1 Eylül 1935, s.2).

Zafer Bayramı nedeni ile İstanbul erkenden bayraklarla donatıldı. Beyazıt meydanında askerlerin olduğu bir resmi geçit yapıldı (Akşam, 30 Ağustos 1935, s.2). Yapılan geçit resmini seyretmek isteyen on binlerce halk, daha sabah saatlerinde alayın geçeceği yolların kenarlarında toplanmıştı. Kumandan, karargâhta tebrikleri kabul etti ve üniversite meydanına geldi. Geçit resmine katılacaklar, saflar halinde yerlerini aldılar. Kumandanlar meydanı dolaşarak subaylarla, askerleri ve öğrencileri teftiş ettiler. Yapılan konuşmalardan sonra Harbiye bandosunun çaldığı İstiklal Marşı'nı meydana bulunanlar selam durarak dinlediler. Kumandanın huzurunda geçit töreni başladı. Geçit resmini yapan alay, Taksim Cumhuriyet Anıtı'na geldi. Burada anıta çelenkler konuldu. Konuşmalar yapılarak törene son verildi. Ayrıca şehrin her tarafında fener alayları yapıldı (Akşam, 31 Ağustos 1935, s.1,4).

Trakya Şimendiferciler Cemiyeti, Zafer Bayramı günü Ispartakule'ye kadar bir tren gezisi düzenledi. Gezinin hasılatı ise Hava Kurumuna tahsis edildi (Cumhuriyet, 1 Eylül 1935, s.2). İzmir'de bayram, komutanlıkta tebrik merasimi ile başlayacaktı (Anadolu, 29 Ağustos 1935, s.1). Zafer Bayramı nedeni ile törene iştirak edecek olan subaylar üniforma, siviller silindir ve melon şapka ve bunlara ait elbiseleri giyeceklerdi (Anadolu, 30 Ağustos 1935, s.3). Denizli'de bayram komutan tarafından tebriklerin kabulü ile başladı. Daha sonra idman alanına gidildi. Oradaki asker ve öğrenciler selamlandıktan sonra günün anlam ve önemi ile ilgili konuşmalar yapıldı (Anadolu, 31 Ağustos 1935, s.2). Ardından geçit resmine geçildi. Geçit alayında cephaneye yüklü kağrı arabaları ile omuzlarında mermi taşıyan Türk kadınları büyük alkış aldı. Gece de bir fener alayı yapıldı (Yeni Asır, 31 Ağustos 1935, s.3). Tire'de yapılan 30 Ağustos şenlikleri büyük bir coşkuya neden oldu. Alay ve parti tarafından düzenlenen fener alayı sabaha kadar devam etti. Tayyare cemiyetinin askeri parkında bir garden parti verildi. Aydın'da önce kumandana tebrik ziyaretinde bulunuldu. Ardından şehit anıtı önünde komutan, askerleri teftiş etti. Yapılan resmi geçitten sonra gece bir fener alayı düzenlendi. Şehir baştanbaşa bayrak ve fenerlerle donatıldı. Kırkağaç'ta bayram için şehrin her tarafı bayraklar ve defne yaprakları ile süsledi. Tören esnasında konuşmalar yapıldı (Anadolu, 3 Eylül 1935, s.5).

Zonguldak'ta bayram büyük bir coşkuyla kutlandı (Kurun, 2 Eylül 1935, s.5). Yalova'da bayram günü büyük gazino salonunda verilen baloya birçok aile iştirak etti. Sabaha kadar eğlence devam etti (Son Posta, 1 Eylül 1935, s.3). Gönen baştanbaşa bayraklarla süsledi. Sabah yeni caddede toplantı başladı. Mızıka eşliğinde askerlik dairesinin önüne gidildi. Orada ordunun en genç subaylarından biri tarafından bir konuşma yapıldı. Gece şehrin her yerinde eğlenceler düzenlendi. Bandırma'da öğleden sonra Hava Kurumu tarafından bir deniz gezintisi düzenlendi. Gece orduevinde bir tören yapıldı. Ayvalık'ta Cumhuriyet alanında toplanan halk, devlet büyüklerine sevinçlerini telgraflarla bildirdiler. Gündüz resmi geçit yapıldı, halkevinde bir müsamere verildi (Türk Dili, 3 Eylül 1935, s.2). Yumurtalık'ta köylerden ve diğer yerlerden gelenler, kamun binası önünde toplandı. Merasimde çeşitli konuşmalar yapıldı (Türk Sözü, 31 Ağustos 1935, s.2). Bahçe'de askerlik şubesi ve cumhuriyet meydanında bütün kent halkının katılımı ile bir tören düzenlendi. Halk şimdiye kadar böyle bir gün yaşamadıklarını söyleyerek, "Yaşasın Atatürk ve kumandanlar, Kahrolsun Türk yurduna göz koyan düşmanlar, var olsun Türkiye Cumhuriyeti ve onun başbuğları" diyerek törenden ayrıldılar (Türk Sözü, 2 Eylül 1935, s.1).

İzmit'te bayram sabahı şehrin her tarafı bayraklarla ve taklarla donatıldı. Tümen komutanlığında kutlamalar yapıldıktan sonra tersane önünde tören başladı. General Sabri Bey tarafından ordunun bayramı kutlandı. Bir subay tarafından günün anlam ve önemi anlatıldı. Sonra geçit töreni başladı. Törene köylüler, atlı ve yaya olarak ellerinde bayraklarla katıldılar. Cumhuriyet alanına gidilerek Atatürk heykeline çelenkler konuldu. Halkevi, belediye ve liman önü ile cumhuriyet alanında ışık eğlenceleri yapıldı. Deniz komutanlığında bir balo verildi.

Ordu'da ise bayram nedeni ile heyecanlı konuşmalar yapıldı. Şehir baştan başa donandı. Denizde, karada fener alayları yapıldı. Hava Kurumu için bir balo verildi. Hafta programı ise oldukça genişti. Programda kayak yarışları, pehlivan güreşleri vardı. Sinop'ta halk, harcamalarının yarısını uçak kurumuna vermeyi kabul etti. Halkevinde müsamere ve konserler verildi. Ayvalık'ta cumhuriyet alanında toplanan Ayvalıklılar tarafından bayram büyük bir coşkuyla kutlandı. Öğleden sonra bir geçit töreni yapıldı. Halkevinde müsamere verildi. Bursa'da bayram nedeniyle yapılan konuşmalar hoparlörler sayesinde halka dinletildi. Gece ordu evinde bahçe eğlencesi yapıldı. Muğla'da ise spor alanında halk, asker ve öğrenciler toplandı. Derecesi küçük subay ile uçak kurumu başkanı tarafından zaferi ve zaferin önemini anlatan konuşmalar yapıldı. Ardından asker, jandarma ve öğrenciler tarafından resmi geçit yapıldı. Şehir baştanbaşaya bayrak ve yeşilliklerle süslendi. Gece balo verildi. Niğde'de akşam halkevi tarafından bir müsamere verildi. Müsamereyi binlerce kişi seyretti. Safranbolu'da askerlerin resmi geçidi büyük alkış aldı. Öğleden sonra spor oyunları oynandı. Kastamonu'da resmi ve özel binalar bayraklarla donatıldı. Cumhuriyet alanında halkın katılımı ile düzenlenen törende günün anlam ve önemini içeren konuşmalar yapıldı. Gece belediye ve uçak kurumu yararına bir balo verildi. Bolu'da esnaf ve halk, bayrakları ile geçit törenine katıldı. Konuşmalar yapıldı. Her taraf bayraklar ve caddelere kurulan taklarla süslendi. Halkevinde 400 kişilik bir müsamere verildi (Tan, 1 Eylül 1935, s.3). Heybeliada'da bayram nedeni ile bütün okulların ve halkın katılımı ile bir tören gerçekleştirildi. Kırşehir'de yapılan törende öğretmenler tarafından konuşmalar yapıldı. Geçit resminden sonra gece de fener alayları düzenlendi (Tan, 31 Ağustos 1935, s.10).

Ankara'ya gönderilen telgraflardan anlaşıldığına göre yurdun her köşesinde 30 Ağustos Zafer Bayramı büyük şenliklerle kutlanmıştı. Bursa, Muğla, Niğde, Safranbolu, Kastamonu, İzmit, Ordu, Sinop, Bolu, Ayvalık, Şarki Karahisar ve diğer illerde yapılan geçit resimleri pek parlak olmuş, halk orduyu sürekli alkışlarla selamlamıştı (Son Posta, 1 Eylül 1935, s.6).

1.8. 1936 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

Zafer Bayramı kutlamaları her yıl daha gösterişli etkinliklerle gerçekleşti. Eğlenceler gece yarısına kadar devam etti. Çeşitli dans gösterileri yapıldı, kurumlar ışıklandırıldı ve tezahüratlar yapıldı. Bu arada vatani uğruna şehit olanlar unutulmayarak, şehitlik ziyaretlerine daha fazla önem verildi. Esasında bir yandan geçmişin unutulmamasına diğer yandan da milletin birlik içinde olmasına çalışılmaktaydı.

1936 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı nedeni ile Dumlupınar'da Şehit Asker Anıtı başında büyük bir tören yapılmasına karar verildi. Bu nedenle bir kutlama programı yapıldı. Programa göre törene çeşitli vilayetlerden heyetler gidecekti (Akşam, 26 Ağustos 1936, s.5). Hazırlıklar tamamlandıktan sonra bayram günü Dumlupınar'da meçhul asker abidesinde bir tören yapıldı. Bu törene İzmir, Afyon, Denizli, Konya, Manisa, Bilecik ve diğer vilayetlerden gelen heyetler katıldı (Akşam, 1 Eylül 1936, s.5).

İstanbul'da yapılacak 30 Ağustos Zafer Bayramı nedeni ile komisyon tarafından bir merasim programı hazırlandı (Akşam, 26 Ağustos 1936, s.1). Şehir gündüz bayraklar ve gece de elektrikle donanacaktı (Açık Söz, 26 Ağustos 1936, s.3). Bayram günü İstanbul kumandanlığında bir kabul resmi yapıldı. Kabul resmi bittikten sonra orada hazır bulunanlar otomobillerle Beyazıt'a gittiler. Vali ve kumandan, askeri kıtaları teftiş ederek bayramlarını kutladılar (Akşam, 30 Ağustos 1936, s.4). Ordunun en genç subayı kürsüye çıkarak, bir konuşma yaptı. Daha sonra İstiklal Marşı çalındı ve geçit resmi yapıldı (Açık Söz, 31 Ağustos 1936, s.2).

Ankara'da da önce 30 Ağustos Zafer Bayramı nedeni ile şehir bayraklarla süslendi, gece ayrıca muhafız alayı tarafından bir fener alayı düzenlendi (Akşam, 28 Ağustos 1936, s.2). Lüleburgaz'da bayram, şehir meydanında yapıldı. Şehitler için bir dakikalık saygı duruşunda bulunuldu (Açık Söz, 4 Eylül 1936, s.6). Çanakkale'de Mehmet Çavuş abidesine çelenk koyacak heyet, Çanakkale'ye gitti (Haber, 31 Ağustos, 1936, s.3). Resmi geçit ve törenden

sonra Maydos'a geçildi. Mehmet Çavuş abidesine bronzdan yapılmış ve üzerinde B.M.M remzi ile karar tarihi yazılı bir çelenk konuldu. Bir dakikalık saygı duruşu yapıldı (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1936, s.7). Edirne'de sabah erkenden her taraf bayrak ve yeşilliklerle süsledi. Bütün halk sokakları doldurdu. Askeriyede tebrik ziyaretinden sonra tören yerine gidilerek, askeri kıta ve öğrencilerin teftişi yapıldı. İstiklal Marşı ile merasim başladı. Yapılan konuşmalardan sonra hazırlanan yaklaşık 20 çelenk şehitlik anıtına merasimle konuldu. Hep birden cumhuriyet marşı söylendi. Ardından geçit resmi başladı. Akşam ise fener alayı düzenlenmesine ve orduevi ile sinema bahçesinde iki balo verilmesine karar verildi (Tan, 31 Ağustos 1936, s.5). Nazilli'de gündüz şube meydanında kutlama töreni yapıldıktan gece her taraf aydınlatıldı. Halkevinde gösteri komitesi tarafından Ergenekon isimli piyes temsil edildi. Manzumeler okundu ve konser verildi (Anadolu, 4 Eylül 1936, s.3). İzmit'te Tümgeneralin konuşması (Kurun, 1 Eylül 1936, s.4) ve geçit resmini yapan askerler, halkın beğenisini kazandı. Merasime İdman Yurdu ve spor kulüpleri de iştirak etti. Gece fener alayları düzenlendi. Bir balo verildi (Son Posta, 31 Ağustos 1936, s.8). İnegöl'de spor kulüpleri tarafından fener alayları düzenlendi. Parti, hükümet konağı, belediye ve askerlik şubeleri önlerinde eğlenceler gece yarısına kadar devam etti. Zafer Bayramı nedeni ile bir cemiyeti tarafından 25 fakir çocuk sünnet ettirildi. Tayyare haftası nedeni ile Hava Kurumu tarafından Gazi Paşa Okulu salonlarında eğlenceli bir aile balosu düzenlendi. Dans ve Kafkas oyunları oynandı, bir balon uçuruldu. Eşya piyangosu ve borsa oyunları yapıldı. Gelibolu'da askeri dairede yapılan tebrik merasiminden sonra bir geçit resmi düzenlendi. Ardından şehitliğe gidildi. Çelenkler konuldu, konuşmalar yapıldı. İnebolu bayramı nedeni ile baştanbaşa donatıldı. Halkevi bandosunun eşliğinde askerlik şubesine gidilerek tebrikte bulunuldu. Tayyare kurumu önünde tezahürat yapıldı. Halkevi, belediye ve diğer müesseseler ışıklandırıldı. Sabaha kadar eğlenciler düzenlendi. Soma'da halk, bayramdan iki gün önce dükkanlarını ve evlerini süslediler. Bütün resmi kurumlar dolaşıldı, sabaha kadar eğlenceler düzenlendi. Afyon'da Zafer Bayramı kutlamaları 26 Ağustos tarihinde başladı. 40 kişilik bir kabile 26 Ağustos tarihinde Kocatepe'ye gitti. Burhaniye'de ise gece İdman Yurdu tarafından aile bahçesinde bir konser verildi, şiirler okundu. Adapazarı'nda önce Alay karargâhı ve hava kurumu ziyaret edildi. Ardından Cumhuriyet Meydanı'nda bir merasim yapıldı. Gece her taraf ışıklandırıldı, halkevi salonunda bir balo verildi. Çeşme'de ihtiyat subayı tarafından halkı coşturan bir konuşma yapıldı (Son Posta, 4 Eylül 1936, s.5). Adana'da hava kurumu tarafından çeşitli eğlenceler düzenlendi. Halk tarafından hava kurumuna para yardımında bulunuldu (Türk Sözü, 2 Eylül 1936, s.1).

1.9. 1937 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

30 Ağustos 1937 yılında kutlanacak Zafer Bayramı nedeni ile Beyoğlu Halkevi köycülük şubesinden 25 kişilik bir heyetin, Kemerburgaz ve bazı köylere gitmesine karar verildi (Akşam, 26 Ağustos 1937, s.4). İstanbul'da bayramı nedeni ile resmi dairelerle müesseseler kapalı olacaktı (Akşam, 29 Ağustos 1937, s.2). Üsküdar Halkevinin yaptığı programa göre halkevi bandosu gündüz Doğançılar Parkı'nda parçalar çalacak, parti salonunda Ankara ve İstanbul'da verilecek konferanslar radyo vasıtası ile halka dinletilecekti. Gece salonda bando İstiklal Marşı'ndan sonra klasik parçalar çalınacaktı. Halkevi gösteri kolu tarafından milli piyes temsil edilecekti (Akşam, 30 Ağustos 1937, s.3). Bayram günü İstanbul baştan başa donandı. Sabah İstanbul kumandanlığında bayramlaşma merasimi yapıldı. Resmi geçide iştirak edecekler Beyazıt meydanında toplandılar. İstanbul kumandanı ve İstanbul valisi, askeri kıtayı teftiş ettiler. Teftiştikten sonra İstanbul askeri kıtasının en genç zabıtlarından biri Zafer Bayramı hakkında bir konuşma yaptı. Bundan sonra geçit resmine başlandı (Akşam, 30 Ağustos 1937, s.2). Beşiktaş, Şişli, Üsküdar halkevlerinde toplantılar yapıldı (Haber, 31 Ağustos 1937, s.2).

30 Ağustos Zafer Bayramı nedeni ile hava kurumu Keçiören şubesi tarafından Keçiören Köy Gazinosunda bir garden parti verilmesi kararlaştırıldı. Garden partiye Başkumandan Meydan Muharebesi'nde bulunanlar davet edildi. Eğlence sabaha kadar devam edecek, birçok milli oyunlar oynanacak ve halka şarkılar söylenecekti (Akşam, 29 Ağustos 1937, s.2). Ankara'daki tören İstiklal Marşı ile başladı. Günün anlam ve önemi ile ilgili konuşmalar

yapıldı. Ardından geçit resmi yapıldı. Geçit resminden sonra Harbiye'den mezun olanlar Zafer abidesine törenle bir çelenk koydular. Gece de fener alayları düzenlendi (Akşam, 31 Ağustos 1937, s.4). Ankara'da yapılan merasimde Trakya manevralarını takip eden Afgan heyeti de hazır bulundu (Anadolu, 1 Eylül 1937, s.3).

İzmir'de bayram sabahı, kışlada komutana tebrik ziyaretinde bulunuldu. Halkın toplandığı Cumhuriyet alanında birliklerin teftişi ile törene başlandı. Ardından ordu adına bir asteğmen tarafından 30 Ağustos Meydan Muharebesi ve büyük taarruz ile ilgili bir konuşma yapıldı. Resmi geçit törenini İran genelkurmay başkanı ve maiyeti tribünden seyretti. Kışlada 21 pare top atıldı. Öğleden sonra gazinolarda ve birçok yerde eğlenceler düzenlendi. Safranbolu'da ise Zafer Bayramı bütün halkın katılımı ile gerçekleşti. Gece fener alayları yapılması uygun görüldü (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1937, s.8). Antakya'da bayram coşkun tezahüratlar eşliğinde kutlandı (Akşam, 31 Ağustos 1937, s.2). Nazilli'de sabah askeri kabul merasimi yapıldı. Törene halkevi bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile başlandı. Bütün özel ve resmi müessese başkanları törende hazır bulundu (Anadolu, 31 Ağustos 1937, s.3). Adana'da bayram büyük bir coşkuyla kutlanırken, Çanakkale'deki bayram cumhuriyet meydanındaki merasimle yapıldı. Aynı zamanda ordu tarafından bir geçit resmi düzenlendi. Tekirdağ'da bayram günü öğleden sonra halkevi tarafından pehlivan güreşleri düzenlendi. Konya'da 26 Ağustos tarihinden itibaren halkevinde konferanslar verildi, konuşmalar yapıldı. Eskişehir'de Sabiha Gökçen ve ordu müfettişi General Fahreddin Bey resmi geçidi izlediler. Denizli'de bayram nedeni ile akşam orduevinde bir balo verilecek ve fener alayları yapılacaktı. Sinop'ta ise şehitler anıtına çelenkler konuldu. Askeri müfreze ile halk, bando eşliğinde şehri gezdiler, gösteriler yapıldı. Şehir taklar ve bayraklarla süslendi. Halkevinde gece bayram nedeni ile temsiller verilmesi, karada ve denizde fener alayları yapılması uygun görüldü (Cumhuriyet, 31 Ağustos 1937, s.8). Çankırı'da Cumhuriyet meydanında konuşmalar yapıldı. Gündüz geçit resmi gece ise fener alayları düzenlendi. Muratlı'da cumhuriyet meydanında nahiye müdürü tarafından bir konuşma yapıldı. Öğleden sonra spor meydanında atletik yarışmalar düzenlendi. Gönen'de Hava Kurumu önünde yapılan törende şiirler okundu, hitabeler söylendi. Kızılcacahamam'da Cumhuriyet meydanına zafer takları kuruldu. Yatı Mektebi öğrencileri tarafından manzumeler okundu. Gece de fener alayları düzenlendi. Balıkesir'de vali ve kolordu kumandanı ve kıdemsiz zabıt tarafından konuşmalar yapıldı. Bayram nedeni ile Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 50 çocuk sünnet ettirildi. Malatya'da ve Samsun'da bayram tezahüratlarla kutlandı. Samsun'da eğlenceler gece yarısına kadar devam etti. Hekimhan'da bayram günü Atatürk'ün büstü merasimle açıldı (Son Posta, 3 Eylül 1937, s.5). Edremit'te 30 Ağustos Zafer Bayramı tezahüratına hemen hemen bütün Edremitliler katıldı. Çanakkale'de gece fener alayı yapıldı. Soma ve Giresun'da bayram büyük bir coşkuyla kutlandı. Ceyhan'da gece halkevinde temsiller verildi. İpsala'da bayram için bir hafta öncesinden hazırlıklara başlandı. Bayramda öğretmen ve öğrenciler tarafından konuşmalar yapıldı, şiirler okundu, geçit resmi yapıldı. Mardin'de gündüz yapılan geçit resminden sonra gece de muhtelif yerlerde fener alayları düzenlendi. Uçak kurumu yararına orduevinde bir balo verildi. Dört Yol ve Payas'ta milli eğlenceler düzenlendi. Askerlerin katılımı ile birçok köyde, köy kenarına ateş yakmak sureti ile milli oyunlar oynandı (Son Posta, 4 Eylül 1937, s.5).

1.10. 1938 Yılında Yapılan Zafer Bayramı Kutlamaları

1938 yılında yapılacak Zafer Bayramı nedeni ile İstanbul'da bütün ev ve dükkânlar bayraklarla donatıldı. Beyazıt meydanında yer bulamayan binlerce halk, Mehmetçikleri alkışlamak için alayın geçeceği caddeleri doldurdu. İstanbul komutanı erkenden makamına gelerek tebrikleri kabul etti. Tebrik bittikten sonra komutan ve yanındakiler Beyazıt meydanına gelerek, geçit resmine katılanları teftiş ve tebrik ettiler (Akşam, 30 Ağustos 1938, s.8).

Dumlupınar'da da Zafer Bayramı büyük bir coşkuyla kutlandı. Sabahın erken saatlerinden itibaren tören yeri halk tarafından dolduruldu. Kolordu komutanı, halk ve askeri kıtayı teftiş ettikten sonra törene İstiklal Marşı ve 21 pare merasim topu atılarak başlandı. Ordu üniversite ve halk adına birer konuşma yapıldı. Bu sırada bir tayyare filosu uçuş yaptı. Abideye

birçok kurum adına çelenkler konuldu. Resmi geçit yapıldıktan sonra (Akşam, 31 Ağustos 1938, s.1,11) Afyon belediyesi ordu ve vilayet mümessillerine bir ziyafet verdi (Haber, 31 Ağustos 1938, s.11).

Ankara'da bayram sabahı önce genelkurmay başkanlığında ordu adına bir kabul resmi ardından hipodromda askeri tören yapıldı. Törene tümen bandosu tarafından çalınan İstiklal Marşı ile başlandı. Merasim geçidinden sonra hipodromdaki törene son verildi. Bundan sonra Harbiye okulundan mezun olan subaylar, mızıka eşliğinde Ulus meydanına geldiler. Atatürk anıtına bir çelenk koydular (Akşam, 31 Ağustos 1938, s.11).

Antakya'da bayram günü Antakya Lisesi'ne belediyenin hediye ettiği levha bir törenle yerine asıldı (Akşam, 31 Ağustos 1938, s.2). İzmir, Tekirdağ ve Edirne'de resmi geçitler yapıldı (Cumhuriyet, 2 Eylül 1938, s.7). İzmit'te vali, vilayet erkânı ile beraber, komutan ve askerleri tebrik ettikten sonra tersanede toplanan askerlerin bayramlarını kutladı. Genç bir subayın yaptığı konuşmanın ardından fırka komutanı tarafından 30 Ağustos ile ilgili bir konuşma yapıldı. Geçit resminden sonra Atatürk Anıtının bulunduğu cumhuriyet meydanına gidildi. Tayyare cemiyeti adına bir konuşma yapıldı. Gece fener alayları düzenlendi. Deniz kumandanlığı salonlarında verilen balo sabaha kadar neşe içinde geçti. Halkevi tarafından bir konser verildi. Adapazarı, Geyve, Karamürsel, Karasu, Gebze, Hendek ve Gölcük'te de heyecanlı tezahüratlar yapıldı. Atatürk Anıtına çelenkler konuldu (Kurun, 31 Ağustos 1938, s.7). Erzurum'da ise bayram sabahı karargâhta tebrikler kabul edildikten sonra tören sahasına gelen vali ve müstahkem mevki kumandanı askeri kıtayı, öğrencileri ve halkı teftiş etti. İstiklal Marşı dinlendi. Ardından kürsüye gelen kıdemsiz subay tarafından 30 Ağustos'un anlam ve önemini anlatan bir konuşma yapıldı. Geçit resmine piyade, süvari, topçu subayları, jandarma, polis, öğrenciler ve esnaf cemiyetleri katıldı. Gece fener alayları yapıldı. Resmi binalar elektrikle aydınlatıldı (Doğu, 31 Ağustos 1938, s.1,2). Elazığ'da ordu manevrası başarıyla tamamladıktan sonra askeri kıtanın resmi geçidi başladı. Mareşal Fevzi Çakmak, askeri büyükelçiler, Orgeneral Asım Gündüz, Orgeneral Fahreddin Altay, Orgeneral Kazım Orbay ve diğer bütün generaller yerlerini aldılar. Resmi geçide sırasıyla piyade, süvari ve topçu sonra da tanklar ve motorlu kıtalar ve bundan sonra da hava filoları katıldılar (Doğu, 3 Eylül 1938, s.1). Sarıkamış'ta ise Zafer Bayramı nedeni ile tümen karargâhındaki komutana tebrik ziyaretinde bulunuldu. Askeri merasim ve geçit resmini müteakip halkevine gidildi. Halkevi tarafından misafirlere çay ve sigara ikram edildi. Erzurum'dan gelen saz heyetinin çaldığı parçalar dinlendi. Bütün kurumlar, çarşı ve Sarıkamış'ın her tarafı bayraklarla donatıldı. Cumhuriyet alanındaki halk kürsülerinde günün anlam ve önemine binaen konuşmalar yapıldı. Gece fener alayları düzenlendi. Askeri gazinoda ve halkevinde balolar verildi. Zurna ile Erzurum barları oyunları oynandı. Ortaokul müdürü tarafından bir manzume okundu. Balolar, danslı eğlenceler geç vakte kadar devam etti (Doğu, 3 Eylül 1938, s.2).

Trabzon'da bayram nedeni ile Türkiye şampiyonu Bafra spor takımı ile Trabzon takımı stadyumda bir maç yaptı (Doğu, 31 Ağustos 1938, s.1). Edirne ve İzmir'de Zafer Bayramı heyecanla kutlandı. İzmir'de yapılan resmi geçitte askerlerin geçişleri halk tarafından alkışlandı (Son Posta, 31 Ağustos 1938, s.11). İzmit'te şehir baştanbaşa donatıldı. Caddelere zafer takları kuruldu. Halkevinin aldığı tedbirler sayesinde merasim hoparlörle halka dinletildi. Gece deniz komutanlığı salonlarında bir balo verildi. Baloda vali, amiral ve komutanlar, aileler bulundu ve sabaha kadar neşeli bir gece geçirildi. Halkevinin müzik kolu tarafından bir konser verdi (Son Posta, 2 Eylül 1937, s.5). Bursa'daki törende askerler geçit resmi yaptı. Edirne'de genç bir subayın konuşması beğeni topladı. Bandırma'daki geçit resmine kaza idarecileri katılırken, Hendek'te Zafer Bayramı'na birçok kişi iştirak etti (Son Posta, 3 Eylül 1938, s.5). İnegöl'de hükümet önünde bayrak çekme merasimi yapıldı. Malkara ve Kızılcahamam'da cumhuriyet alanında yapılan törene, subaylar ve hükümet erkânı katıldı. Çorlu'da bayram halkevi bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile başladı. Konuşmalardan sonra kolordu önünde geçit resmi yapıldı. Gece de fener alayı ile kasabanın cadde ve mahalleleri dolaşarak tezahüratta bulunuldu. Gemlik'te öğleden sonra atletizm ve deniz yarışları yapıldı. Bir balo verildi ve gece

birçok eğlence düzenlendi. Karabük'te halkın huzurunda tören yapıldı. Gece fener alayları ve şenlikler düzenlendi. Bayramı nedeni ile Karabük Gençlerbirliği'nin düzenlediği müsamere, gece sinema binasında temsil edildi (Son Posta, 4 Eylül 1938, s.5). Mardin'de sabah mevki komutanlığında tebrik merasimi yapıldıktan sonra vali ve mevki komutanı tören meydanına geldi. Törene halkevi bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile başlandı. Genç subayların ve diğer konuşmacıların yaptıkları konuşmalardan sonra geçit töreni yapıldı. Öğleden sonra kışla civarında spor ve eğlenceler düzenlendi. Akşama kadar halk eğlendi. Şenlikler yapıldı. Gece de muazzam bir fener alayı düzenlendi. Komutanlık binasında geç saatlere kadar süren bir balo düzenlendi (Ulus Sesi, 31 Ağustos 1938, s.1,3).

Sonuç ve Öneriler

Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle ülkesi paylaşılmaya çalışılan Türk Milleti, büyük lider Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde yaptığı milli mücadeleyi kazanmıştır. Yunan işgalini sonlandıran Büyük Taarruz, Türk milletinin sönen umutlarını aydınlatmış, milletin tekrar toparlanmasına vesile olmuştur. Umutları yeşerten zaferin kalıcı olması, milletin birlik ve beraberlik içinde kenetlenmesi ve geleceğe güvenle bakılabilmesi için bazı sembollere ihtiyaç duyulmuştur. Bu sembollerin en önemlilerinden biri de milli bayramlar olmuştur. Özellikle 1924 yılından itibaren kutlanmaya başlayan Zafer Bayramı, her ne kadar 1930'lu yılların ortalarına kadar sakin bir şekilde kutlansa da daha sonraki yıllarda halkın geniş ve coşkulu katılımına sahne olmuştur. Büyük Taarruzun kazanıldığı Kurtuluş Savaşı'ndan zaferle çıkan Cumhuriyetin genç bireyleri, Zafer Bayramı'nda askerine duyduğu sevgiyi daha coşkulu bir şekilde göstermeye başlamıştır. Zafer Bayramı kutlamalarında bazı belediyelerin törene katılan zabıtlere ve askerlere sigara ve şerbet gibi ikramlarda bulunması askere verilen değerlerin bir işareti olarak görülebilir. Zafer Bayramı halkın birbiri ile kenetlenmesinde de etkili bir güç olmuştur. Bayram sabahı daha tören başlamadan, tören yerinin halk tarafından kalabalık bir şekilde dolması, halkın yardımları ile tayyarelerin alınması, halkın rejime ve yöneticilere bağlılığını gösterdiği gibi milli birliğe verdiği değeri de göstermesi açısından önemlidir. Bunların yanı sıra yöneticiler de birliğin devamı için Zafer Bayramı başta olmak üzere diğer bayramlarda halkın eğleneceği gösteriler yapılmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Zafer Bayramı başta olmak üzere diğer milli bayramlarda da vatani uğruna şehit olan askerler unutulmamış, yurdun hemen hemen her yerinde şehitlik ziyaretleri yapılmıştır. Yapılan ziyaretler kısa bir anma töreni şeklinde gerçekleşmiş, yapılan konuşmalarda vatanın düşman işgalinden nasıl kurtarıldığı özellikle vurgulanmıştır. Esasında bir bakımdan geçmişin unutulmaması da hedeflenmiştir. Bayram günü yapılan müsamere ve temsillerin ana teması genel anlamda ülkenin düşman işgalinden kurtarılması ile ilgili olmuş, bu amaçla çeşitli objelerden yararlanılmıştır. Resmi geçitlerde cephane yüklü kağnı arabaları ile omuzlarında mermi taşıyan Türk kadınlarının yer alması vatanın ne şartlarda kurtarıldığını anlatan objeler arasında yer almıştır. Bayram kutlamalarına kalabalıklar halinde katılan halkın yapılan bu gösterilere verdiği tepki ise çoğunlukla olumlu olmuş, Türk milleti geçmişin unutulmayacağını, geleceğe de birlik içerisinde ulaşılacağını somut bir şekilde göstermiştir.

Kaynakça

Açık Söz, 26 Ağustos 1936.

Açık Söz, 31 Ağustos 1936.

Açık Söz, 4 Eylül 1936.

Akşam, 23 Ağustos 1929.

Akşam, 29 Ağustos 1929.

Akşam, 1 Eylül 1929.

Akşam, 22 Ağustos 1931.

Akşam, 30 Ağustos 1931.

Akşam, 31 Ağustos 1931.

Akşam, 16 Ağustos 1932.

Akşam, 19 Ağustos 1932.

Akşam, 24 Ağustos 1932.

Akşam, 26 Ağustos 1932.

Akşam, 27 Ağustos 1932.

Akşam, 30 Ağustos 1932.

Akşam, 31 Ağustos 1932.

Akşam, 11 Eylül 1932.

Akşam, 21 Eylül 1932.

Akşam, 30 Ağustos 1934.

Akşam, 29 Ağustos 1935.

Akşam, 30 Ağustos 1935.

Akşam, 31 Ağustos 1935.

Akşam, 26 Ağustos 1936.

Akşam, 28 Ağustos 1936.

Akşam, 30 Ağustos 1936.

Akşam, 1 Eylül 1936.

Akşam, 26 Ağustos 1937.

Akşam, 29 Ağustos 1937.

Akşam, 30 Ağustos 1937.

Akşam, 31 Ağustos 1937.

Akşam, 30 Ağustos 1938.

Akşam, 31 Ağustos 1938.

Altuncuoğlu, N. ve Saydan, İ. A. (2015). Kayseri Vilayet Gazetesi ekseninde Cumhuriyetin ilk yıllarında Kayseri’de Zafer Bayramı kutlamaları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(39), 145.162.

Anadolu, 28 Ağustos 1935.

Anadolu, 29 Ağustos 1935.

Anadolu, 30 Ağustos 1935.

Anadolu, 31 Ağustos 1935.

Anadolu, 1 Eylül 1935.

Anadolu, 3 Eylül 1935.

Anadolu, 4 Eylül 1936.

Anadolu, 31 Ağustos 1937.

Anadolu, 1 Eylül 1937.

Aslan, D.A. (2011). *Cumhuriyet'in törensel meşruiyeti: Ulus-devlet inşa sürecinde milli bayramlar (1923-1938)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Başkaya, M. ve Yılmaz, M. (2018). Cumhuriyetin ilk yıllarında Trabzon'da milli bayram kutlamaları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(27), 3201-3215.

Cumhuriyet, 31 Ağustos 1929.

Cumhuriyet, 1 Eylül 1929.

Cumhuriyet, 30 Ağustos 1930.

Cumhuriyet, 1 Eylül 1930.

Cumhuriyet, 2 Eylül 1930.

Cumhuriyet, 31 Ağustos 1931.

Cumhuriyet, 31 Ağustos 1932.

Cumhuriyet, 31 Ağustos 1933.

Cumhuriyet, 3 Eylül 1933.

Cumhuriyet, 4 Eylül 1933.

Cumhuriyet, 1 Eylül 1935.

Cumhuriyet, 31 Ağustos 1936.

Cumhuriyet, 31 Ağustos 1937.

Cumhuriyet, 2 Eylül 1938.

Çakmak, F. (2010). Bursa'da on beşinci yıl Cumhuriyet Bayramı kutlamaları. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(18), 87-109.

Çelepi, M. S. (2020). Toplumsal anımsamanın milli bayramlar ile gerçekleşmesi: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(TBMM'nin 100. Yılı Ve Milli İrade Özel Sayısı), 30-43.

Doğu, 31 Ağustos 1938.

Doğu, 3 Eylül 1938.

Gök, H. V. (2021). 30 Ağustos Zaferinin ilk resmi töreni ve Cumhuriyetin ilk on yılında Büyük Zaferin yıldönümleri: İstanbul Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(29), 165-186.

Haber, 31 Ağustos, 1936.

Haber, 31 Ağustos 1937.

Haber, 31 Ağustos 1938.

Hâkimiyeti Milliye, 17 Ağustos 1930.

Hâkimiyeti Milliye, 24 Ağustos 1931.

Hâkimiyeti Milliye, 1 Eylül 1934.

İkdam, 28 Ağustos 1929.

İkdam, 29 Ağustos 1929.

İkdam, 30 Ağustos 1929.

İkdam, 31 Ağustos 1929.

İzmir Postası, 31 Ağustos 1934.

Koca, S. (2002). Eski Türklerde bayram ve festivaller. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca (Ed), *Türkler içinde* (ss.79-89). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Kurun, 1 Eylül 1936.

Kurun, 31 Ağustos 1938.

Milliyet, 31 Ağustos 1929.

Milliyet, 31 Ağustos 1931.

Milliyet, 31 Ağustos 1932.

Milliyet, 31 Ağustos 1933.

Milliyet, 1 Eylül 1934.

Salman Bolat, B. (2012). *Milli bayram olgusu ve Türkiye’de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 1923-1960*, Ankara: Semih Ofset.

Savaş, 2 Eylül 1934.

Sayılr, B. (2014). 30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu, ilk zafer kutlaması ve Büyük Taarruzla ilgili bazı bilgiler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 16, 89-114.

Son Posta, 31 Ağustos 1930.

Son Posta, 31 Ağustos 1931.

Son Posta, 1 Eylül 1931.

Son Posta, 2 Eylül 1931.

Son Posta, 4 Eylül 1931.

Son Posta, 31 Ağustos 1933.

Son Posta, 31 Ağustos 1934.

Son Posta, 1 Eylül 1934.

Son Posta, 1 Eylül 1935.

Son Posta, 31 Ağustos 1936.

Son Posta, 4 Eylül 1936.

Son Posta, 3 Eylül 1937.

Son Posta, 4 Eylül 1937.

Son Posta, 31 Ağustos 1938.

Son Posta, 2 Eylül 1937.

Son Posta, 3 Eylül 1938.

Son Posta, 4 Eylül 1938.

Son Saat, 31 Ağustos 1929.

Şentürk, A. (2021). Milletleşmede ve çağdaşlaşmada milli bayram kutlamalarının rolü: Isparta örneği (1925-1940). *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 178-198.

- Tan, 31 Ağustos 1935.
Tan, 1 Eylül 1935.
Tan, 31 Ağustos 1936.
Türk Dili, 2 Eylül 1934.
Türk Dili, 3 Eylül 1934.
Türk Dili, 3 Eylül 1935.
Türk Sözü, 2 Eylül 1934.
Türk Sözü, 3 Eylül 1934.
Türk Sözü, 31 Ağustos 1935.
Türk Sözü, 2 Eylül 1935.
Türk Sözü, 2 Eylül 1936.
Ulus Sesi, 31 Ağustos 1938.
Vakit, 31 Ağustos 1930.
Vakit, 18 Ağustos 1931.
Vakit, 27 Ağustos 1931.
Vakit, 31 Ağustos 1931.
Vakit, 31 Ağustos 1932.
Vakit, 31 Ağustos 1933.
Yeni Asır, 31 Ağustos 1935.
Yeni Mersin, 31 Ağustos 1934.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.